

מימד האשה

על פי היהדות

הרב אילן צפורי

החבורת מיועדת לנשים ולגברים

בהוצאת עמותת "תורה אחרי צבא"

מהדורה שנייה תשע"ג

©

כל הזכויות שמורות
לעמותת "תורה אחרי צבא"
ולמחבר

מותר להעתיק ולפרסם חלקים מהחוברת
שלא למטרות מסחריות

עריכה ועיצוב: אורי פרידמן
עיצוב העטיפה: ג'ודי פרידמן

טלפון להשגת החוברת:
02-6511256

www.bogreytsava.co.il
bogreytsava@013.net

לעילוי נשמת
יהודית בת ר' דוד רוטקוף ז"ל
אשה גדולה
ונאמנה למסורת ישראל
אשר נולדה בניו יורק
וזכתה לאריכות ימים
על אדמת הקודש
וגם לראות דור חמישי
עוסקים בתורה ובמצוות

י"ב בחשון תרע"ד
ו' בטבת תשע"ב

ת. נ. צ. ב. ה

תוכן עניינים

7	פתח דבר
9	א. איפה הייתה האשה?
12	ב. יצירת הזכר
18	ג. עזר כנגדו
23	ד. כוח הנקבה
27	ה. בינה יתירה באשה
32	ו. העולם של האיש
37	ז. שקר החן והבל היופי
41	ח. תיקון היצרים
43	ט. סיכומו של דבר
45	לזכרה של יהודית (ג'ני) רוטקוף ז"ל

פתח דבר

קיים צורך אמיתי, ההולך וגובר בציונות הדתית, להבין את מיקומה של האשה במרקם החברתי המודרני. אנו חשופים ללא הרף לשמע קולות חדשים שמקורם בתרבות המערבית, הקוראים לשוויון בין האיש לאשה. תפיסת השוויון הפמיניסטית, שביסודה הרצון הצודק העז לתקן עיוותים היסטוריים של ניצול האשה על ידי האיש, לא משאירה אותנו אדישים – לא הנשים ולא הגברים.

עם זאת, ישנו עיוות יסודי בפמיניזם העכשווי, והוא נעוץ בהתעלמות המוחלטת מדעת התורה בדבר מעמד האשה, מתוך חשיבה סטריאוטיפית שהתורה הינה מקור מהותי לקיפוח האשה. מאידך, הפמיניזם העכשווי מציב לעצמו מטרות קרובות וקלות, שניתן להגדירן כניסיון להשוות את האשה לאיש בכל תחומי הפעילות הציבורית וגם את האיש לאשה במשימות הביתיות. הכל בהתעלם מההבדל המהותי שבין האיש לאשה, הבדל שגם מחייב להגדיר באופן ערכי יותר את ייעודה של האשה ביחס לייעודו של האיש.

ב"מימד האשה" נעשה ניסיון להבין שהשאלה איננה מהו מעמד האשה אלא מהו **מימד** האשה (המימד הוא המהות הפנימית של העניין ואילו המעמד הוא דרך ההוצאה לפועל של המימד). מימד זה, הנלמד מתוך העמקה במקורות תורתנו הקדושה, יתן לנו גם קווים להבנת מעמדה של האשה ומעמדו של האיש בחברה האמונית המודרנית.

תוכן חוברת זו נבנה תוך כדי עיון בסוגיה, בקבוצות לימוד של צעירים וצעירות. שאלותיהם והערותיהם היוו קרקע לכתובת ההרחבה, **הנדפסת באותיות מוטות**, הנלווית לתוכן העיקרי – כך שניתן גם לקרא את התוכן העיקרי ללא ההרחבה.

חוברת זו מיועדת לנשים וגם לגברים ותקוותנו היא שתוכנה יועיל לפתוח כיווני חשיבה חדשים שבסופו של דבר יולידו דרכים לחיזוק החברה הדתית ומכאן לחיזוק האומה בכלל.

ר' פנחס אומר: ערב שבת עמדו ישראל בהר סיני ערוכין, האנשים לבד והנשים לבד. אמר לו הקב"ה למשה: לך אמור לבנות ישראל אם רוצות הן לקבל את התורה. ולמה שאלו לנשים? לפי שדרכן של אנשים הולכין אחרי דעתן של נשים, שנאמר: "כה תאמר לבית יעקב" - אלו הנשים, "זתגד לבני ישראל" - אלו האנשים, וענו כלם בפה אחד ואמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע"...

פרקי דרבי אליעזר פרק מא

א. איפה הייתה האשה?

היכן מוזכרת האשה בתיאור יצירת האדם בפרק השני של ספר בראשית? במרוצת קריאת הפסוקים מתעצמת ההרגשה הלא נעימה... וכי הבורא לא תכנן לברוא את האשה מלכתחילה? שהרי יצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה ונפח באפיו נשמת חיים. אחר כך נטע ה' אלוהים גן בעדן ושם שם את האדם (בלי אשה!). אז, הצמיח ה' אלוהים מן האדמה כל עץ נחמד וכו', ולקח ה' אלוהים את האדם והניחו בגן עדן לעבדה ולשמרה (בלי אשה!). שם נצטווה האדם לא לאכול מעץ הדעת טוב ורע (בלי אשה!)... האדם שנברא לבדו, הושם במקום עבודתו ושם קיבל את משימתו - וכל זה... ללא האשה. איפה היא מופיעה? רק אחרי כן נאמר: "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ... וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֶּלַע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְאֶהָ אֶל הָאָדָם". הרושם הוא שבדיעבד היא נבראה... כדי לפתור איזושהי בעיה...

אם נעיין בתיאור הראשון של בריאת האדם, נגלה שלא כך מציגה התורה את בריאת האשה: "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם". רש"י שכבר הרגיש בקושי שבין שני התיאורים, מביא מדרש אגדה: "שני פרצופים בבריאה ראשונה ואחר כך חלקו". הגמרא במסכת כתובות (ח ע"א) מוסיפה ביאור: "בתחילה עלה במחשבה לברוא שניים ולבסוף נברא אחד".

על פי המקורות הללו, התורה באה ללמדנו שבמחשבה האלוהית ישנם שני חלקים באדם – זכר ונקבה, ובפועל, בתחילת הבריאה, הקב"ה לא הפריד ביניהם, כך שהמושג "אדם" היה יצור מורכב משתי צורות אלו הפועלות יחדיו בתוך אישיות אחת. אך בפרק ב' מגלה לנו התורה שכדי להתחיל את המציאות האנושית בעולם, פיצל הקב"ה את האדם לשני יצורים – אחד זכר ואחד נקבה.

הכול נראה סבוך ומסובך, ותחושתנו היא שלא נצא ידי חובה בפשוטו של מקרא. וכפי שכבר הקדים רש"י על הפסוק הראשון של בראשית, "אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני".

כבר כתב הרב קוק זצ"ל על תיאור התורה במעשה בראשית (באגרות הראי"ה, איגרת צא): "והתורה ודאי סתמה במעשה בראשית ודברה ברמיזות ומשלים, שהרי הכל יודעים שמעשה בראשית הם מכלל סתרי תורה, ואם היו כל הדברים רק פשוטם, איזה סתר יש כאן? וכבר אמרו במדרש ורמב"ם פתיחת מורה נבוכים) 'להגיד כח מעשה בראשית לבשר ודם אי אפשר, לפיכך סתם הכתוב בראשית ברא אלוהים'".

אמר ר' אחא: כל הנושא אשה כשרה כאילו קיים כל התורה כולה מראש ועד סוף, ועליו הוא אומר "אשתך כגפן פוריה..." (תהלים קכח ג), ולפיכך נכתבה אשת חיל מאל"ף ועד תי"ו, ואין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות שבדור, שנאמר "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל" (שם צח ג), לבני ישראל לא נאמר אלא לבית ישראל.

ב. יצירת הזכר

נראה שעל ידי התבוננות מעמיקה, נוכל אולי לפזר מעט מן הערפל שסביב סדר בריאת האדם, ונגלה את סוד מימד האשה. קודם כל, עלינו לשים לב שהאדם נוצר מן האדמה, ואילו האשה נבנתה מן האדם. ואם נוסיף להבחנה זו את העובדה שבתחילת הבריאה המושג "אדם" מכוון לאיש ולאשה יחדיו, נבין שמעשה הבריאה מתאר לנו בריאת אדם בשני שלבים, שהם גם שני מימדים.

כבר הסבירו המקובלים שהקב"ה התכוון בבריאה להרחיק כמה שיותר את "האדם" מן האלוהות וכידוע כל המושג בריאה הוא כלשון "ברא" שמשמעותו "חוץ" בארמית, דהיינו בריאת דבר שהוא כביכול חוץ מהמימד האלוהי, ובכל זאת רצה הקב"ה להשאיר לאדם "צלם אלוהים", אך הרחיקו על מנת ליתן לו שכר על חזרתו - זוהי "התשובה".

שאלת השאלות היא לשם מה ברא הקב"ה את האדם (שבשבילו נברא גם העולם). וכמובן, התשובה לתעלומה הזו תהא סובייקטיבית, דהיינו מנקודת מבטו של האדם, שאיננו

מסוגל להבין את המופלג ממנו אלא רק להסבירו על פי שכלו
והבנתו.

ובכן, מנקודת מבט האדם, הגיון הבריאה הוא ליצור יצור
שביכולותיו יהיה דומה ליכולת האלוהית העיקרית בעיניו –
הלא היא היכולת לרצות ולבחור בטוב (בעיני האדם, המושג
"אלוהים" מזוהה עם מקור הטוב, בוראו ומפעילו). יכולת זו
היא ייחודית לאדם, שהרי כל שאר היצורים אינם בעלי בחירה
חופשית לבחור בטוב, משום שלא זכו לאינטליגנציה שמצליחה
להבחין בין טוב לרע, אלא בינתם מסוגלת בסך הכל להבדיל
בין מה שמועיל להם לבין מה שמזיק להם. כדי שהאדם יוכל
לבחור בטוב, היה צורך לברוא אותו עם נטייה טבעית לנמיכות
(ואף לרע), על מנת שיתגבר ויחליט בעצמו לדבוק בטוב –
שלפעמים נוגד את נטיית גופו. התהליך הזה של שובו של האדם
להיות קרוב ככל הניתן לאלוהים, נקרא "תהליך התשובה". על
ידי תהליך התשובה הפרטי שלו, האדם עוסק בתהליך רחב יותר
של השבת כל העולם לגדלותו – זאת אומרת לתיקונו, עד שחוקי
האכזריות שבטבע יתבטלו, "וגר זאב עם כבש" ולא ברור לנו
איך הדבר הזה יקרה, אם על ידי השפעה סגולית של האדם על
הסובב אותו או על ידי השפעה מעשית שעניינה לחנך אף את
בעלי החיים לטוב ולמוסר).

ולכן האדם נברא מן האדמה, סמל הריחוק הגדול ביותר מן הרוחניות המופשטת, ובתוך המימד הרחוק הזה נופחה נשמת חיים.

ריחוק זה בא לאפשר לאדם לבחור בנמיכות הבהמית ובזה להתרחק לגמרי מן הצלם האלוהי שלו. אך כאן יהיה גם גודל שכרו אם אכן יצליח לחזור ולהידמות לקונהו – כמדרגת הנביאים "המדמים דמות ליוצרה".

כאמור המשימה המרכזית של האדם היא למלא את יכולתו כ"צלם אלוהים", שהרי כך הוא הוגדר על פי התורה. האדם צריך להגיע למדרגת דבקות גדולות כדי להקרא "צלם" אלוהים, שהוא מלשון "צילום", דהיינו הקטנת המימד של החפץ המצולם, או במילים אחרות, הורדת חפץ תלת-מימדי לשטח דו-מימדי (צילום).

בנמשל, האדם נברא בצלם אלוהים, דהיינו כביכול קיבל את תכונות האלוהיות, אך במימד נמוך יותר. כדי להבין את מהות ההקטנה הזו, נתבונן בצילום של בית, שאיננו בית ואי אפשר לגור בו, אלא הוא אמצעי שעל ידו ניתן לדמות את הבית. הנביאים מדמים דמות ליוצרה, ובמילים אחרות ועל פי פירוש זה) מתנהגים באופן שעל ידי הדמיון ניתן להשיג משהו מהעניין

האלוהי. והלא העניין האלוהי (במבטו של האדם) הוא שיא הרצון לתת, להיטיב. על פי זה, האדם שיתנהג באופן שכל כולו רצון לתת, הוא יהיה "צלם אלוהים", ובזה הוא מדמה דמות ליוצרה - הוא מגלה במימד מוקטן את העניין האלוהי.

התורה מגלה לנו, כביכול, את מהלכי החשיבה האלוהית בכוונת בריאת אדם, וכמובן הכל כדי שנלמד על מהותו ועניינו (שהרי מצד הבורא אין פערים בין חשיבה למעשה - רצונו הוא בעצמו עצם ביצוע הבריאה, ואינו זקוק לשלבים).

הקב"ה ברא את העולם בדיבור - "בעשרה מאמרות נברא העולם" (אבות פ"ה מ"א), ודיבור הוא תקשורת, אך בתחילת הבריאה לא היה שכל ברוא שמסוגל לתקשר (שהרי האדם נברא רק ביום השישי!) אלא עניין הבריאה בדיבור ("ויאמר", "ויאמר" וכו') הוא ללמדנו שהקב"ה לא רק קבע עובדות על ידי בריאת העולם יש מאין, אלא רצה שבריאתו תהא טעונת מסר. מתוך כך ברא בריאה שבעיני האדם נעשתה בשלבים, על מנת שיוכל האדם לזהות משהו מן הרצון שמסתתר מאחורי בריאה זו, וגם שיוכל להבין מה ייעודו ובאילו דרכים הוא ישיג אותו.